

КЭЛЭН ИНЭР КЭРЭ БЫРААҢЫННЫККЫТЫНАН— ДЬАХТАЛЛАР ААН ДОЙДУТААБЫ КҮННЭРИНЭН, КҮНДҮ ДЬҮӨГЭЛЭРБИТ!

САНАА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУБҮН
ХААЫАТА

ХААЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№№ 26—27 (7567—7568) • 1994 жыл кулун тутар 6 күнү. Өрөбүл • Сынаата 92 солкуобай 30 харчы.

ХАААЙЫСТЫБА САЛААТЫН ЭЛБЭТЭЛЛЭР

Совхонтар ыһылланнар, улууска хаһаайынааһын араас көрүгүнэрэ тарилла-талаабыттарын барыа билэ сылдыабыт. Билигин тыа хаһаайыстыбатын бородууксуяларынын оноруу сүөһүнү чааһынай бас билээччилэргэ тирээрбитин бэйэбит күннээби олохпугар илэ-бодо нөрөбүт. Хаһаа да тийибитин иһин кинилэр хаһаайыс-тыбалара төһө сүөһүлээхтэрин, сылгы-лаахтарын, техникалаах-тарын, сирдээхтэрин-уот-даахтарын, хайдах дьаһа-нан, оттоон-мастанан оло-ролорун туһунан көп-сөтүнүн истэрин, ким туту-сыйыстын эбэтэр тап-пытын өрө-таннарын сы-майдааччылар. Ол бы-лыгыр бэйэлэрин иһин ардыларыгар мөккүһүн да ылааччылар. Итинтэн сир-тэрэн хаһаайынааһын кө-рүгүн талымыга дьон-сэргэ санаата уһуктан, иһтэри-лэ улаатан иһэр эбит дии-сэ санаага кэлэрин. Ыһык дарааны сөптөөбүн бутулу-нубут, түп-тан ытылы-ныбыт. Онон ону-бутун олохтоотук булунарбыт уолдаста быһымылаах.

Билигин сир ахсын кол-лективнай уонна дьаһ-тэргэн хаһаайыс-тыбалара үөскөтөлөөтүлөр. Кинилэр бэйэлэрин иһин ардыларыгар хардарыта сыһыаны олохтууллар, ылсаллар-бэрсэллэр, ата-салааллар. Итилер бары-анал көпсөтүнүн, эбэтэр, дуогабар быһытынан ы-тылдаллар. Ити быһы-на уолаттарбыт сыһыа үө-рөнөн бардактарына, опы-тырдактарына, санаалара өссө хотообулуанааһына үлэллээхтэрин, бэйэлэрин дьаһаныахтарын сөп эбит дии-сэ ханыман саҕар. Сылалт көһилээгин ба-һынай хаһаайыс-тыбатын ассоциацията 70 кол-лективнай уонна дьаһ-тэргэн хаһаайыс-тыбаларын түмүгү. Итилер, сү-рүнүзүн, ынах сүөһүнү уонна сылгыны иһтэри-лэ-дэриктэнэллэр. Онон күн-дьыл хайдах ту-рун биэрэрттэн улахан ту-лаахтар. Аны тут-

БААҢЫНАЙДАР ТҮБҮКТЭРЭ

тарбыт бородууксуяла-рын төлөбүрүн туту-сый-бат буоланнар, үлэ-хар-чыга үгүстүн ыһычты-раллар. Бааһынайдар ити кыһалбаларын билэн ыла-мы улуустартан харчыны устэ сылдьан эти фий-тэн барарга суудайааччылар эмнэ суох буолбатахтар. Кинилэр таба тайаһын тыл-ларыгар киллэрдэхтэринэ, эппитин, арымыгытын мүл-чү-халты харбатыахтарын сөп курдук.

Улууска биир кырыс учаастагынан аарылар Улахан Күөл бөһүлөгүн эдэр бааһынайдарын Во-рис уонна Константин Трофимовтары көрсөн көп-сөтүбүт. Кинилэр ха-һаайынааһын бу көрүгүн талытара хаһыс да сы-ла, балаҕаа оһуһурулар да дьэтэххэ омунааһын буолуо суоҕа, ити уола-тардык сайынны хонуу-таабы отууга, кыһынны ферма хотонугар үгүстүн көрсүбүт, көпсөтүбүт дьоммут. Онон бу да сы-рымыга быһаччы үлэ-хамнас хаһысхатын тутуһан сө-һөргөсүбүт. Быраатын Трофимовтар бааһынай хаһаайыс-тыбатынан үлэ-лиир быдан ордуу-уу, урукку курдук көлөрүтү-һүү, хардарыта найыла-һы тахсыбатын туһунан аһаастык этэллэр. Кини-лэр сайынны отторун биригэ соботуопкалы-лар, оттон кыһынны сүө-һүлэрин дьаһ көргөһүн тус-туһунан көрөллөр. От-туур сирдэрин Чырыдаа-һы урэдиттэн аһаһыттар. Бу элбэх сыллаах от ыһымылаах ходоһа кэл-тэ 3-4 сылга сүөһү аһы-мы-тап балаҕаа со-ботуопкалатта дьаһхэ наада. Онон аһын улуустар-тан сир ылап, ыраах урэх баастарынан көһөн оттоо-бу-ну көһүннэ сылларга бил-бэттэр.

—Элбэх сыллаах оту ыһар үчүгэй эбит, — диир Борис Трофимов. —Көр-дөххө дорооххой курдугун иһин сүөһү олус сөбүлэ-эн

сир. Ол быһыыгар сөбү-дэхтэххэ аһаас сир отун биэрдэххинэ, сыһаастах курдук туттааччылар. Хайдах эрэ муода. Аны үүнүүтэ өлгөмүнэн туохха тэтиһээх буолуодай. Били-гин 8 ынах сүөһүлээхпин. 10-тан тахса сибининь-лээхпин. онтукабыттан биир эрэ улахан кылаах-пин, онтон уратылара бы-лырыныгы оһолор. Күһүн хаһы дарааны өлөрбүтүм да, итин туттара иһиһин. Дьэ ити бүгүн барарга быһа-рынан оһолорбут. Ону та-һынан, аһыах да буоллар, куурулуһааһын, куурус-салааһын. Хаһыаттартан аһахтаах, аһардас сүөһү-кэн ырааппат курдук су-руйаллар. Ол сөп дарааны курдук быһымылаах. Тыа хаһаайыс-тыбатын боро-дууксуятын тутуллар сы-наата уонна бэриллэр ком-пенсацията олус кыра. Хо-лобур, быйыл эт туттары-лар сынаата дуогабар бы-һытынан, оттон компен-сацията ит 1180 солк. дии-сэ буолла. Аны үүт ит 470 солк., онно компен-сацията 510 солк. Ити өссө үрдээбитэ. Ол эрэри хо-нон турдаах ахсын сынаа ырааһынын ханан дарааны ситэр кыахыт суох. Онон балаһыныһабыт олус уу-тук.

Оттон аһын бааһынай Константин Трофимов 10-тан тахса ынах сүөһүлээх, 30-ча сибининьлээх. Сайы-нын сүөһү аһымытын бы-раатынын биригэ со-ботуопкалылар, кыһынны сүөһүлэрин эмнэ дьаһ көргөһүн тус-тара көрөллөр. Күһүннэ тус-туһунан хо-нон туттубуттар. Онон ба-йаларын түбүктэригэр бу-дан, урукку курдук дьону-ныта тэтигэ ханан куобах-тасыттарын да, балык-тасыттарын да умнаа бар-быттар. Бааһынайдар он-нук «көрү» батыһардаа-р хаһаайыс-тыбаларын көрү-мүттөрө ордуу-уу туһунан көпсөтүлэр. Рынок ыа-р ытарчата толкуйдаан, аа-

бан-суоттаан үлэллэр дьаһ-тэ-тэ хаһаайынааһын иһтэн таһааран эрэри ким ба-рыта ойдуон сөп. Быйылгы ыһыктык сылгыга ыраах-нык аһан эрэрбиттэн дьаһ-синааллар. Улахан Күөлгэ хас да сылгы оһуһут, ку-лунааһын дарааны тахсан эрэр, үһү.

Ити иһи-биллэр бааһы-най хаһаайыс-тыбалара хол-боон МТЗ уонна иһи-и-ра трактордаах буоланнар оту оһуһтарыга, муста-рыга, кэбиһингэ иһи-бэттэр. Отторун бэйэлэрэ престиһиллэр. Быйыта, ай-махтылар түмсөннөр ме-ханизацияламыт звено-ну тарынан сүөһү аһымытын соботуопкалааһынга үлэ-лиир толору кыахтаахтар. Уолаттар бэйэлэрэ дарааны билиһэллэриннэ, от үүнүөн эрэ наада, оттон соботуоп-калааһын улахан үлэ-лэ холуйбаттар. Аны бас би-лэр техникалананнар, от-торун, мастарын, муусти-рын тиэнилэригэр, аһы-дарааны наадаларыгар сылдыныгы иһтэн дарааны тутулута суох бэйэлэрэ дьаһаналлар. Техникала-рыгар гаражтарын баста-тан туран туттубуттар. Онон кимгэ эрэ тий-лэн көрдөһөн-ааттаһан, туох эмэ көпсөтүннэ туруорар-тан быһымыттар.

Сүөһүлэрин ахсаанын элбэтээхтэрин сирдэрэ э-ппиттэн кылаа суох, Хо-лобур, ити Чырыдааһыла-рын үрөһэ аны аһыах сы-лынан үүнүүнү биэрнэ-тэ мөтүүрө чуолкай. Ону салгыа хайдах оностор ту-һунан тыа хаһаайыс-ты-батын специалистара сү-бө-и-аманы биэрэллэрэ, са-на үөскөбүт бааһынай ха-һаайыс-тыбаларын кыта-мыскара тий-лэн сир ба-һынын үрдэтигэ туту-от-то-руохха сөбүн бэйэлэрин кыта сүбэлэһэн оһуула-һалара өрдүк буолуох эбит. Улуустаагы бааһы-най хаһаайыс-тыбаларын ассоциацията ити бол-лу-рууска туох эмэ дьаһа-лы ыларын бааһынайдар олус күүстэллэр.

С. АЛЕКСЕЕВ.

Эбэрдэлиибит!

Күндү аастыйыт баттахтаах эбэлэри, күн-күбөй кыһалары, дьахталлары, кыргыттары —бука барытынан кэлэн иһэр сааскы сырдык бырааһынныккытынан—Дьахталлар аан дойдутаабы күннэринэн аһынык эбэрдэлиибит.

Рынокка кинри көмүгэр улууспуг хайдах сайдан барара, көснүтэ эһиги олоххо сыһыаннаһыттан, аһымылаах үлэтигиттэн улахан тутулуутаах, ону эһиги чыһаастык толоруоххут дьаһ эрэнэбит. И-никитин олохпуг санаа хоту салааларыгар, сайды-рыгар, бааһы-талым буоларыгар бэйэбит кылаакытын киллэрсэрттигэр эрэнэбит.

Эһиэхэ үтүө доруобуйаны, дьолу-соргуну баҕара-быт!

Улуус дьаһалтата.

ОЛОХТОН СИЛС ТАРДАН

«Дьахтар—олох төрдө» дии-сэ нуруонка мээһэ-этиллибэт. Кырдыга да-дарааны оннук. Өбүгэлэрбит былыргыттан орто дойдуга биир кэрэ аһымыт—дьахтар күлүгүн ханан да-дарааны туора хаампаттара, кини ыһыктыах, сирдээх этиниттэн, сүбэтигиттэн тахсыбаттара, дьаһ кө-рө-гө-түнэ оруоллара улаха-нын мөлдөһө да сорум-маттара. Кырдылаах кы-һын адаһыан каллэригэ дьаһлээх тойон ото-маһа төһөтүн көрсөтөн туран, төһө уонна ханым сүөһү-лэри тутуохха сөбүн кө-рө-гө-түннэ баһытара, сүбэ-лэ-тэрэ. Онуоха кини дьаһ кө-рө-гө-түн кыһалбатын, кы-лаа устата төһө чыһа, та-баха, бурдукка наады-һахтаахтарын аттарынан көрөн баран, байыны са-нааһын ыһыктыахтык баһааран биэрэрэ уонна ол толоруллара.

Хор, ити курдук дьах-тары үрдүтүн тутуллара. Аны эр кыһа ханым да үлэ-лэ ситиһиһитин аһа-ра дьахтар прэстигэр тик-сэ-рин туһунан сыһан ол-лөтөр. Оттон билигин дьахтар олоххо оруула өс-сө улахан. Билигин кур-дук хаһаайынааһын араас көрүгэр ыһылаан дьаһаныга кинригэ кө-м-

митигэр хаһаайыс-тыба ба-ры түбүтэ, дьаһ көрө-гө-түнэ оһону иһтэн, табыастаа-һынан көрөн аттаран та-һынырыгы, үлэ-лэ үө-рө-түн дьахтар эрэ ыһы-кына ыһаллаллар. Оттон олору барытын сатабыл-лаахтык дьаһаһан, төһө дьүөрэлээн көһилээгин об-щественнай олоһор иһти-найдык ыһыктык дьахтар ыһыктыаһыттан туту-лукулаах. Олоххо оннук и-һти-най позициялаах дьах-таллар, үөрөхпүт иһин, хас көһиллэн ахсын үгүс-төр.

Сыланга Горнай улуу-туттан төрүттээх кини-ти-тэри Агафья Ильинича Никитинаны, Уус-Майа-тан көлбөт эмнэ кини-ти-тэри Агафья Николаевна Никитинаны олохтоохтор истигэ тыһынан аһааллар. Аһааллар дарааны көрт дьүөрэлээн, кыһа-т кини-ти-тэри бугуулуох курдук. Учуу-тал А. Н. Никитина көһи-лэ-лэ-дэ дьахталларын сиб-и-ти-ти председателинан, от-тон А. Н. Никитина Куль-тура дьаһына директору-нан үлэлииллэр. Кинилэр сүүрэн-көтөн, тарыан кө-һиллэһэ араас өрүттээх элбэх үлэни ыһааллар, үтүө дьону үмүрү тарды-лар. Холобур, Уһун Күөл (Бүтүүгүн 2-ас стр. көр.).

АЙЫҢЫККЫТ АРЫАЛЛАСТЫН,

(Бүтүүтэ. Иннин 1
стр. көр).

бөхүөлэгэр «Уран тарбах»
куруһуогу үлээлһиниттэрэ
хайһа да сыта. Манаа 20-
чэ киһи уус-уран оҥоһун-
тарга дьарыктанар. Саха-
лыы таһас салаатын Ф.
К. Горохова, туоستان оҥо-
һуктары И. П. Сивцева
салайааллар. Оһон көрүүт
маастара Н. Д. Флегонто-
ва нэһиликкэ аан баста-
ан олохтообут куруһуо-
га силлэ тэрдэн, кыһымы
сааһын сиргээдийэн, эдэрдэ-
ри кытта түмэн көснүл-
лээхтик үлээлһириттэн сы-
лайнар астыналлар. Субу
күнөөргө кинилэр саха-
лыы таһастар быһастапка-
ларыгар кыттарга бэлэм-
ннээлэр. Дьахтар уонна
эр киһи шокко иһтүүдэлаах
соннорун, кыһынты

ИТЭЭНИЭ САЙЫННЫ ТАЛС-
ТАРЫН КОМПЛЕНТАРЫН ТИ-
ГЭЛЭЭР.

Биһиги сахалыы таҥас салаатын салайааччы Фекла Константиновна Гороховаҥы кытта кэпсэтиһибит. Киһи 6 оҕолоох. Биир кыыктара Саха государственнай университетыгар үөрөнөр. Улахан уоллара көргөһүнүн бэйэлэрин кытта биергэ олоһор, билигин уустук олоһуну бааһынай хаһаайыстыбатынан дьарыктанар. Фекла Төһүлүгэ икки сыллаах икки идэтигэр үөрэнэ сылдьан олохун аргыһын Усууһаантан төрүттээх Иннокентий Васильевич Гороховы көрсүбүтэ уонна дойдутугар батыһыныаран аралаан Сылга нэһилиэгин биер сис ыал

ОЛОХТОН СИЛИС ТАРДАН

дарынан атыраллар. Үс уул, үс кызы ободоохтор. Тулралара, Нашалара ийэлэрин удьурдааннар уран тарбахтаахтар, батысканаыт үтүөлөрө үнү. Хас да сыл учууталара Нюргустана Дмитриевна кинилөрн бэрэз маанихта-
бан үөрөшпөт. Ийэлэригэр кыргыттарын идэлэриттөн араарбатытар, оссо салын-
нарар суолу тутунарлар субэлээбит.

Иннокентий Васильевич
уодунуун бааһынай хааза-
ныстыбатыгар үлэһини-
лэр, 20-ча ынах сүөгү-
лэхтэр уонна арийах

сыйлылаахтар. Кинилэргэ сайынын бидиги 6-с кылааска үөрэнэр. Васялар улахан күүс-көмө буолар. Оттон саамай кыраларо азатын аатынан эмиз Кеня, 3 эрэ савастаах, дьыт «тефано». Дьыт жүргөн бааһынан хаһаайыстыбата ааспыт сылга 3 мөл. солк. эти туттарбыт. Итиннэхэ дьыт хаһаайкатын Фекля Константиновна кылапта эмиз илэрата суога тахты. Горохостар сайынын Түөйүрө Наммаарыкка көйөн тийбэччилэр. Манна бабаларо сайылык туттубуттар. Күөх сайын биэрэр

бийлагийн мунгууруудын гуунаан эмис этн онгоролдор, үрүн илгэни сүүрү-гүрдэллэр. Итн түбүнтээх үлэлэригэр савыгны ор-гүгэр оёолоро олорчу кыт-таллар.

Дийлэж эргэн хайаагүйгата
Фекла Константиновна ку-
руухоогун итгэлтчилдэгээр
сахалдыг татгалзы, озор
оюуларын- дүрбээларын,
бөрөөлэни тигийни дэгит-
гэр бахылыныллыгээр кө-
мөлөнхөр үтүе баганын сал-
лайтарар. Оюуха Кульеу-
р дүгитин директора Ага-

фын Николаевна их-вам
буолар, эгүһүнаст үлэтин
хайа табылларынан көбү-
лүүр. Онон нэһилэнэ дьах-
талларын ортолугар үгүс
оруттээх үлэ ыһыылара
ситиһилэр.

Сылан нәфислегенә үлән-
лит даяхталлара сәхалар
үтүе үгәстәрин салбаа-
һыгга, кылаабынага, ону
үүнәр көдүендә ийәрин-
гә биір саванан кысыһан
үдәләһиннәрә биһирә-
ниң эрә сәп.

С. АЛЕКСЕЕВ.

«Дяхтар анала — удьуору уунатым»

дүнн ажугабит үгэинн бигэтнн тутуһан, Сылаһт кыһа
ла Марин Макаровна Майаһа үлэһинн сылаһан 19
сэлэһаһар олохтоох Пивоваровтар уолларыгар Гав-
рилга көргөн тахсыбыт. Оччолорго Мэнэ үрдүһүн
Пивоваровтартан сыдаһаннаах 4 эрэ ыал баара. Би-
лэһинн Марин Гаврильевна 8 уоллаах, 2 кыыһаах
иһа. «Орденым суох. Горбачев биэрбэккэ барбыта»,
— дииһн күлэ-оһиһуу атар. Оттон Майа иһнээр эдэр-
дэртэн киһинн сөүлөтөх Герой-иһа эбаат.

Мария Гаврильевна 14 оюлооох Макариолтар дыңа кэргэһиниҕэр алтыс оёонон тереёбута. Илалара 73 саастаах Уэльана Дмитриевна Сыланга олоорор. Мария Гаврильевна Макарова дыңа ааттаах эбэтэ 14 оёоломаут. Онон Пивоваровтар кийиниттэрэ эбэттин аатын эрэ ылбатах, дыахтар буолбуй аналынэн кытта удьуордаан киһилэр аймахтан үсүһүнэн Геройиэ буолбут.

Бу уол оюлоох адэр ыал улахан уоллара сүүрбөтүн туолта, трактористтыыр. Ол анынаары нийэс университетка национальнай културга факультетыгар үөрэнэр. Биир уол Сылаанга эбэтигар одорон бааһынай хаһаайыстыбага үлэлиир. Онтон уратылар оскуола уонна дьиз дьонно.

«Үхсэ уул оёо буолан, нитинтэ судургу. Оёону кыратыгтан үлөбэ нитэр ордуу. Адабыт уолаттарын кытта сүөһүлэрин бэйэлэрэ кораллар. Мин — мааны дьахтарбын», — диир адэр Герой-иба.

В. НИКИФОРОВ

Капсутий бичлүүгээр бадмыада сымалзанаан көнөрү «Эверстова» диятэх хинэ даваны Чурапчы улуунугар «Ол инкий?» дияччи нийн аймах нэрэ агарыгэр адылаа чакчы. Кинилэр айылдаатан аяамыт шык нэстэрин толорор—оёолонор күннэрэ тийэн кэллэжинэ, «Эверстова» дууһурустубатыгар түбэстэрбит ханшык»,— дияп тагарааг үгэллэр. Тодо онугуун, кийи кийин туһууан эйиэхэ кэпсэх-пин батарабын.

Мария Гаврилевна
кылбаарар Кыыс Амма
кыһыллаах Мырылаҕа тө-
рөөбүтэ, Манна оҕо, өлөр
сааһа ааспыт. 1957 сыл-
лаахха Дьонуускайдаагы
фельдшерскай - акушер-
скай окуустаны бүтэрээт,
төрөөбүт сиригэр - Чуреп-
чыга үлэлини кээбэтэ.
Кыһтайбыт быһыылалар.

төтөрбигт нэдэстээх, элбэх сагалнах түргэн тутунуулаах, үөрүнвыгт кыыс ово буола сылдыбыгт кэм-нэригтэн хайаа-үйбө 36 сыл ааһа огууста. Бүгүн Мария Гаарильевна 5 оҕолоох улахан дый кэр-гэн тэнталлаах ийэтэ, гүөрт сизэ эбэтэ.

Аян бастаан үлэин кэлэргизер эдэр акушерна Москвадан сылдыар нуучча кылыа Зоя Александровна Стенникова уонна ленинградка Тамара Викторовна Викторова диэн акушер - гинекологтартан албахха үөрэммитэ. Отут сым устата С. П. Коржовы, С. Ф. Сунхалыровы, К. Т. Яковлеваны, И. Я. Игнатьеваны, О. И. Максимованы, Д. Д. Заровилевы уо. д. а. врачтары кытта үлэлэйтэ.

Опытыран, аны Мария Гаврильевна бэйэтэ идаа

уһуйааччынан буолбута: университеттэ санга бүтэрэн кэлбиттэр олоххо үлэ-лээн барарга сатабыллара тиийбөтө, уустук үлэ ымпыгын-чымпыгын билбэттэрэ элбэх буоллаҕа. Кини аҕардаас билигинин эрэ буолбакка, ыксаллаах кэмгэ уолуубат ытааһаах характерынан, көмөбө кым-хайа иһиннэ кэлэр амарах сүрөһүнэн элэрдэргэ эмиз холобур буолбута. Ол да иһин ыарыһахтар, үлэһиттэр ортолоругар бу дьыһты киһи туһунан номох ырыата буолбун, уостан түспүт кэпсээннэр элбөхтэр.

Виндэ олоонор дыктар хааны баран сүсүлгэн, куттал бэбэ буолар. Бу түгэнгэ киин олобун эбин хааны кутуу эрэ быһыһыр кыахтааҕа. Дьулуустубаллы сыйдыр

эмчитгэр шарьахха 14
төгүл хаан нилэрээр
укуолуу сатаан баран
тымырын буларбатарх
ра. Онтон ыксаан Мариа
Гаврильевнаны дээтит
тэн ынырбатырарыгар үг
тинэн сынсап хошуна ох
сон тизэлинин балгына
да кэлбитэ уонна биһир
анымынан шарьах тымы
рын буларан хаан күтүл
ларыгар ымагы үөскөтү
тэ. Манна дагатын эттэхх
ыксап буолла да, балгы
наттан чугас да олорору
нан, Мариа Гаврильевна
та көмө көрдүү сүүрэл
лэр. Онуоха үлээлэбитэ
36 сылын устатыгар биһир
дэ эмит аккаастаабыт тү
бэлэттин истигин суоба
Онтон акушер-гинеколо
г суох буоллабына балгы
лааа көмөрө да үтүс

Мария Гаврильевна эн-
клатин-айэргини сылдыбег
нытаанах майгылаах эрэс

ри, оболонору өлөр-тил-
лэр яки ардыгар кирибит
ийэзэ сөптөөх уоскутар
тыллары булар, санааты
ыһыктап кэбиспэккэ ийэ
буолар, ого төрөтөр ана-
лы төлөрүрүтүр күүс-кө-
мө буолар. Оболонсоччу-
лар кини сымнабас илин-
тин, кытаанах мунуутэ-
дэргэ уолуйбакка сөптөөх
быһаарыһны түртөнник
ыһыһарын, нигэ билли-
лээгин, ор сыллалга үлэ-
лэрибит оһыта өтө көрөр
дьоһурдубытын астынан
кэспинилэр. Улуус хас
биирдик дьахтарын, кини
төрөспүтүрүн, аймахта-
рын ааба билэр. Дьахтар
оболонорутар тугу күү-
түүхкө сөбүн таайан эр-
тэттэ бэлэмнээр. Ула-

дотой бэлэмнээр. Үүлдэгдэнийг устгасныг түүрт тийшынчигтэй тахса оёону нэгдөгч кун сирин көрдөрдө. Түүрт тийшынчигтэй тахса кун утуйбата, ол хонугар таһаардахха 11 смл 2 мйга тэнгээх. Дяхтар оёолонууты барыта санаа хоту чөлчөкн буулбат. Сорох хаана күүскэ баран күнэгэтэ бастаары, күнэ туллаары, сорох оёото тумнаастаары эрбйн көрөр, итгэс да оёо төрүүрө ханна барилай?. Итинэ барыт.

гар улуус оролгоох агуу
шерката М. Г. Эверстова
бастагынан комедо калар.
Агардас бэйэтин хаанын
50 төгүл бээрде, ССРС
бачуоттаах донора.

Бишрда кини бэйгэ
оёлоноору балыһаа
сыттарына баара-суога
нг мыйааһыннаах оё
рөөбүтэ. Төрөһүтэрэ да,
үлэһиттэр да санаалара
улаханньык түспүтэ—кини
буолбат дьылжалаах кыра-
чаан кэллээ. Ону көрө
сүлдьэн Мария Гаври-
льевна оёнуу бэйэтигэр
ылбыта уонна эминийин
үүтүнэн аһатан кини оһор-
бута. Кини ис сүрээтинэн
бадарыкта, кыһамньыта,
дьулуура диэн дээ ончу

Субу ааслыт толхуннуу-
га Мария Гаврильевна 80
сааһын туолла. Итинтэн
36 сылын таптыыр идэти-
гэр анаата, үтүс дьээс кэр-
гэн, ийэ махтаһын биллэ.
Күн сүрүн көрбүт кыра-
кый киһи орто дойдуга
кэлбит олохун аан баста-
кы дьонун түгөһүн айхы-
лаһыр, сылаас ытыһыгар
харыстыы түһөрөн ылар
кэрэ киһиэхэ. Эһинэхэ, бар-
да махтал буоллун!

Александра
ХОЮТАНОВА.

Биһиги кийинт тэрбит

Бытыр-быдыраттан кийинт оёо сүктөн кэлэрэ улахан үөрүүлээх. Оттон кийинттер кэлэн аал уоту оттон, алаһа дьэни тэриһингэтириһа, оёо-уруу төрөтөн, үлээһэн-хамсаан бар дьон махталык ылаахтарына, үөрүү-көтүү өссө үрдүүрө. Ол үтүө үгэс үйөттөн-үйбөсө салданан бара турар. Биһиги кийинттер сүктөн кэлбит кийинттертэн биһир тэриһ-тоёо үлээһин, биһир идээлээх абыс кийинт туһунан кылгастык билиһиннэр-ринэхпин баһарабын. Кийинттер ахсын Саха го-сударственной универси-тетин араас кэмпүсгэ си-тинниһээхтик үөрөнөн бү-төрбөттөрө.

Кийинттертэн бастаан-нан суол тэбиһ А. М. Кириллина (Яковлева) Кытаанах кийинттертэн төрүттээх, оскуолада үө-рөннөдүттэн бастык ха-йыһардыт, үүнүүтүт. Александра Михайловна 1978 сыллаахха үөрдөн бүтэрэрт, үлэтин Диринг орто оскуолаларга биоло-

гыйан сааһаабыта. Биһи-гин Чакырт өртү оскуола-тыгар төрөппүттэр коми-теттарын хайыс да сылын салайар, идэтинэн үлэ-лиир, уус-уран самодель-ностьтоо активнай кыт-тылылаада, оскуолада үн-күү нурулуотун салайан үлээтэр. Биһс оёо тап-таллаах ийэтэ. Улахан уол Миша математикада улахан дьобурдаах, ула-хан кыыс Маша төрөбүт тылын, литературатын умсугуйан үөрдэр. П. А. Ойуунускай 100 сылын бэлэтиир юбилейга хо-ноон суруйан кыттыбыта, кыра уолаттар Эдик, Про-ня бокснан дьарыктанал-лар.

А. Я. Михайлова (Ав-вакумова) Таатта Чычыма-дар үөскээбитэ. Агафья Яковлевна 1980 сыллаах-ха үөрдөн бүтэрэн нууч-ча тылын уонна литерату-ратын учуутала буолан хаас да сиргэ идэтинэн үлээлэтэ, ол тухары хан-на да сирдэрбэтэ. Быһа-йын дойдуларыгар эргэ-йөн кэлээхтэригэртэн ман-

наады оскуолада сытдыр, тыл үөрэхтээхтэрин мето-дическай холбоһунтарын салайар, үс моторуспут уол оёолор кун-күбөй ийэлэрэ.

А. С. Кириллина (Дьячковская) Амма өг-буоруттан төрүттээх, 1982 сыллаахха үөрдөн бүтэ-рэн, зооинженер идэтин ылан, үлэтин совхоз отде-лениягыгар Чакырга фер-ма биритэһининан саа-һаабыта. Анастасия Сте-пановна билигин оскуола-да сүөһү интэринит төрү-тэрин үөрдэр, хайыс да сылын профком председа-телэ, дьонун махталын ылаан ылар. Кыргытара Марианна, Даша үөрэхтэ-рингэр үчүгөйдэр, дьэһэ-уонна туһа дьонно буолан төрөппүттэрин үөрдэллэр.

В. В. Никонова (Канга-ласова) С. Р. Михайлова (Устинова), С. И. Ану-фриева (Анемодистова), Т. В. Адамова (Смирни-нова) бары үөрэхтэрин биһиргэ 1984 сыллаахха бүтэрэннэр, үрдүк үөрөх диплому ылабыттар.

В. В. Никонова Чөр-көөххө төрөөн-үөскээн, Таатта урах сырдык ыраас ууттар сөүһөдөн улаан-пыта. Варвара Васильевна эмнэ идэтинэн нуучча ты-лын уонна литературатын үөрөтөр итиннэ бэһне кы-лаастары кытта биирбэйдэ-һэр. Ийэлэрэ үлэтигэр сы-рыттаһына үс оёотун эһэ-лэрэ сэрин уонна үлэ ве-терана Н. Н. Никонов кө-рөр-истэр, ыаанкэлээһэр.

С. Р. Михайлова—Ар-дана Хааналас Олүөнэ эбэ-ни оёотон турар Сиптэ бэйүөлөгүн кыһыа. Све-тлана Руфовна оскуолада андийскай тылы үөрөтөр, оёолор омон тылын баһы-лыаһаларын ситиһэри араас бичээрдэри, күрэх-тэһинилэри ыраахсэбиллээх-тик ыттар. Дьэһэ эбэлэ-рин Татьяна Дмитриевна көрүүтүгэр хаалар үс ам-дөй-сэмдэй кыргытара ийэлэрэ оскуолаттан кэлэ-рин тэһийбэһэ кэтэһэл-лэр. Варвара Васильевна Светлана Руфовналарын истиг дьүөгэллилэр, Ча-кырга кэлээхтэригэртэн ул-лугах устата да уларыт-бакка үлэһин-хамсаан сылдьааллар.

С. И. Ануфриева ыла-лыта Хадаар ийилиһэни оёото, университет саха тылыгар салаатын бүтэ-рэн аан бастаан Чакырга кэлбитэ. Кэлин ылаһа-кэмпэ атын сиргэ сыл-дын баран билигин эмнэ Чакырга идэтинэн үлэли-иллэр, «Ийини» литера-турнай куруһуок тэ-рийэн үлэстэр, алгыс кы-лаастары салайар. П. А. Ойуунускай улуустары аадыһаларыгар, конкурста-рыгар «Ийини» литера-турнай куруһуок оёолоро Н. Соловьева иккис, С. Алексеева үбүс мистэла-ры ылаһыттар. Икки кы-ракый уол күүтүүлээх күндү ийэлэрэ.

Т. В. Адамова Төлөйтөн төрүттээх-сиптээх, идэ-тинэн улууска биһир тар-бахха батыһар физик. Та-тыана Васильевна, пате-да этэринэн (былыргы греческай), тэрийэччи, олохтоочу: оскуолада үө-рөх чааһы сөбүдүһэһэ, принципалнай, ирдэбил-лээх салайааччы, иһин оёо амаары ийэтэ.

А. В. Неустроева (Спа-цева) Сылтанан сыдыаан-наах Н. Р. Чернышевская

аатынан Булуутээди пед-училищени ситиһилээх-тик үөрэнэн бүтөрбүт. Александра Васильева 1985 сылтан Чакырга олохсуйан кыра кылааста-ры үөрэтэр ол быһыһыгар эһинскэ ноёоруусканын пионер баһайаһынан, интэр үлэһэ сөбүдүһэһэ-нин ситиһиллээхтик үлэ-лээбитэ. Идэтин үрдэтинэн университет педфакульте-тын кыттаан үөрэнэн 1992 сыллаахха бүтөрбө-тэ. Тустаах үлэтинэн эрэ мунтурдаммат наһиллаан общественной олоһор көх-төөхтүк кыттар: зоналары-нан үлэни тэрийсэһитэ, селесовет депутаттаан талыллаа үгүс үлэни ыып-пыта. Ийэһинэ дьээн уол оёолоох. Неустроева та-тыана кэргэннэрэ эбэлэни-ни сэмээр кэтэһэллэр.

Кийинттербит бары би-һиэххэ кэлэн биһирбэтирэ уонна уолаттарбытыгар кэргэн тахсан дьоллорун булан туһа дьылаах-уот-таах, сүөһүлээх-астаах быр-бичагы ыаллар бэр-тээхэй хаһаайкалара буол-дулар.

Николай Филиппов.
Чакырт.

УУСТАР УУҺААБЫТ ДОЙДУЛАРА

буоларынан Чуралчы улууһа урут-уруккуттан сураһар. Дьоккусайга «Алаас ахтылаһа» дьэн көрсүһүү ытылхтар күн-нэригэр ити чакчы өссө то-гүл бигэргэтилинэ. А. Кулаковский аатынан Кулутура уонна искусство кийинтэр «Чуралчы ууһа-ра» быыстапка олунуу 10—26 күннэригэр үлэ-лээтэ. Майна 45 маастар 200-тэн таһаа олоһута бар дьон көрүүтүгэр ту-руорулунна. Үгүс кийи кэ-рөхсэбиллэн ылаа. Ол иһи-гар Саха сирин Художник-тарын союзун председате-лэ Афанасий Мухомов бөйөтүнэн хайыаата, уус-тарбыт бары салаада үлэ-лээһинин бэлэһэтэ.

Элбэхтэн адыһах холо-бур. Быыстапка Егор Ба-рашков «Үс дойду алты-һыта» дьэн удырбайтан, мас сийиниттэн оворбут композицияһынан сааһа-лар. Бу үлэни специалис-тар «диринг ис хоһоонноох, бөлүһөнтээһиннээх айык-чы» дьэн сыанабыл биэр-дилэр. Ким Колесов мас-тан, Роман Понинин муос-тан олоһуктара, Пинигина-лар сөрүөлэрэ үрдүк та-һымаахтара бэлэһиннэ. Итин тэһэ Хадаар оскуо-латыгар А. С. Кривоша-нина ылаһынан таптыр дьыраһар улуһара оёолор үлэлэриттэн көстөр.

Туос олоһуктарга омон дьонун харада кытта хата-нар буолбут. Ол курдук, Мугудай оскуолатыгар А. Ф. Оконешинова дьарык-тыыр «Туосчаан» куру-һуогун оёолорун айыһыла-ры Японияда тийиэ быыстапкада ылаһалара баһаарылабыт. Петр Саввин сэлэн аһыһыттан чаронт таастардаан дыах-тар кэргэллэн оворбутун харахтаах бары хайгыы

АЛААСТАН—КУОРАККА, КУОРАТТАН—...

ЖУРНАЛИСТ БЛОКНОТУТТАН

көрдө Кини олоһута ку-лун тутарга буолар Арк-тика поруоттарын быыста-патыгар туруорулуоҕа.

«Синэх» галерея дирек-тора А. Гоголев көмүс уустарын олоһунтарын хайыаата итиннэ бу күн-нэргэ ытылла турар саха бастык ювелирдэрин быыстапкатыгар кытынна-раары идээ хаалла. «Алаас ахтылаһыгар» бө-йөбүт олохтоох уустарбыт С. Д. Дьячковскайы, Н. Е. Захаровы, П. А. Василье-вы саргэ куоракка олоһор биһир дойдулаахтарбыт И. А. Захаров—Уус Уйбачи, М. А. Филиппов кытын-нылар.

БИИР ДЬЭН ИЙГЭР...

Куоракка олохсуйуу эмнэ аһаһалээх ээ: сорох талаһан турар, сорох ы-һаһаһаттан бу дойдуну бу-лар. Дьоккускайдаагы кырдыаһастар уонна ийэ-линтэр дьэһэлэригэр Саха сирин бары муһунтарты-тан 180 кийи олоһор. Ки-нилэри куорат олохтоох-торунан да заттыһырга олу-он курдук. Бу дьонтон үгүстэрэ кырдыар кыры-һа кытаанахтык кыттыһан, ыарыы ыарахана ыалла-һан, дьэһэттан буолуохтаа-һар хосторун да иһинтэн кыһайан тахсыбат буолбут муһунаахтар.

Бу дьэ олохтоохторун дьылаа биһир ылаада си-тиннигэр дьыла. Ол—ту-лааһаһыһы эрэй-эһунга. Бары кэриэтэ оёото-уруу-га суох эбэтэр дьэ кэрг-эниригэр табыллыбатах дьон мустан сыталлар. Манна соторутааһы 111 сааһын туолбут. Булуут-тан төрүттээх Охонскай Киргизэлэһи дьэн аарыма

кырдыаһас баар. Кийиэхэ холооттоххо, биһиги «кыр-дыаһастар» дьир дьоммут оёолорун, сизинири тэһэ буоллахтара...

«Биһир дойдулаахтарбы-тыгар, чуралчыларга, кэл-либит. Манна сааһада мус-тун»,—дьэн буолбуттар ылаһардыһы кыаммат-тыһы, туора улуустар-дыһы бөйө-бөйөлэригэр ойонсон, элбэх кийи үмү-рүстэ. Олоһос тийбэһик: «Бу атын эмэхсим. Тур, антах бар»,—дьэн кыргы-һаһа сана эмнэ таһыста. Ол эрэһи итин дойду дьонун соһуна иһэрэн уос-кутта, умуннарда. Соци-альнай харыстабыл управ-лениетин начальнига А. П. Романов улуус олоһор кэ-лиһиги уларыттылар. Дьө-куускайга Чуралчы күн-нэро туох сорунтаах хай-дах быһыһаахтык ытыл-лаһаларын туһаһыһы си-һилини кэлэһэтэ. Ман-на улууспуттан тийбит 10 кийи таһа-ман атын сирдэртэн тикси-бит Чуралчытан төрүт-тээх 5 кийи баар эбит. Биһир дойдулаахтарбы-гар барыларыгар Афана-сий Петрович эс-үөл кэ-һинилээһин туттартаата. Сорохторугар аһахтара эмнэ кэһини ыһыһыттар эбит. Бий-күн ыһыада дьэн кийилэргэ буолла.

«Кийиһимин эрэ тот буолбаккын» дьэһиһин, бу дьэ олохтоохторун үө-рүүлэрин талаһааһаһтар-быт ырыалара, үгүсүлэрэ өссө үрдэтэн биһирдэ. Ни-колай Саввин, Георгий Со-фронов истиг кэһини кыһыһаах ырыалары бэ-лэхтээһилэр. Наһаҥда По-тапова хомуска оонньоон, Матрена Местякова хо-

ноон аһаан, «Дьэһэрэһкэй-лэр» үгүсүлээн кырдыа-һастар, ийбэһинтэр мах-талларын ылаһалар.

Биһир дойдулаахтарбыт ортолоругар улууспут бас-такы трактористтата, эһинт 80 сааһын туолаа-ры сылдьар Степанида Николаевна Карпова баар. Кийи кырдыаһастарга анаан сана таас дьэ ту-туллуобуттан, ол аата, 5 сыллааһыттан бөтөх ма-на олоһор. Соһотох уола-ада уонтан таһа сыл-лааһыта ылаһан элбүт. Кийинтэ куоракка олоһор, икки аһаһынан кыһайан хаампат ийбэһинт. Икки кыыс сизиннэрдээх кэлэн бараллар эбит. Салтын ох-сон ийбэһинт буолан 4 сыллааһыта бу дьэни буолбут, санын тухары сүөһүтэ үлээһит Мыры-ла кийиһэ Семен Брызга-ев биһир дойдулаахтара кэ-һини аһаһыттарыттан кэ-һиннэр да үөрдүт, дьөл-лөмүт көрүнчээх: «Мэ-хэ миним да сылдыһат. Манна аһа-үөлэ мөлө-һүөр. Хааһы, творог эһин...»,—дьэһтиир.

Кырдыаһастары саргэ олох эдэр дьон эмнэ баа-лар эбит. Оёо эрдэһиттэн ийбэһинт Николай Дьяко-нов (Мындаһаһы) 38 саастаах буоллаһына, Ми-хал Шергин отуттаах эрэ, Кийи Новосибирскай-га студениы сылдьан маастыһа сааһаллаһы-тыга түбөһөн сийин тоһу-пут. Оттон өрүттэн үө-рөн Дьоккускайдаагы ме-дучилищенида сааһаһыт, идэтинэн куоракка үлэ-лиир баһаһах. Төрөппүт-тэрэ эрдэ элбүттэр, олох-чутас аһаһа да суох. Со-тору дойдутугар, Диринг

иэ, таһа сылдьар санаа-лаах.

Кылгас да буоллар, олус истиг көсүһүү түмү-гэр кырдыаһастарбыт: «Саргэһиниһинт иһин ис сүрэхһиниттэн махта-набыт. Соһору-сотору ма-нык кэлэн барар буол-лун»,—дьэн көрдөһөр кэ-риэтэ санааларын эттилэр. Оттон биһиги: «Эһинт көрсүөххэ дьэри»,—дьэн араһыстыбыт...

АЛААСКА ТАРДЫСТЫ КҮҮБҮРДҮН

Көрсүһүү кэһингэр тыл-тан эрэ талыһа, өйдөөбө-өтилиннэ, аһаан эрэ ам-таннааһа аһаһа. Биһир дойдулаахтарбыт түйүлгэ төрөһиниттэн олус аһы-мыттар. Бу рынок үйэти-гэр тоһо-хана дойду аһы-уөлүн, буолаары буолан буор-босхо, амсайартан ордух туох кэһинт. Көрсүһүү көрсүһүүһүн, оттон ити ис хоһоонно туохха сы-тарый, түмүтэ хайдах буо-луой?

Саха Республикатын Үлэһэ Государственной бириэмийэтин лауреата суруйааччы В. Н. Его-ров—Тумарча: «Куорат дьонно бэлэмгэ үөрэммит дьон өтибит. Төрүттэригэр үгүстэригэр сөргүтөр туһу-тан тыада тахсыбытым. Үс сыл үлээһитим да, миниги ким да батыһа-иһа. Улууспут дьаһалта-та куорат олохтоохтору-гар сайыһык сирин биһир туһунан уураах та-һаарда. Сайын дойдуту-гар салыһаан, үрүн аһа-һаан доруобууһаһыттын туһаһына таарыйа тах-сыт»,—дьэн ытырыһыта түмүсү ис хоһоонун этэ-рэ дьыла. Сайыһык сирин биһирини бары да саргэ-тиһэр, окко көмөлөһүөх-

тэрин баһалаахтар эмнэ көһүүнүлэр.

Бу түйүлгэ улахан си-тинниһинэн куоракка олохсуйбут Чуралчытан төрүттээхтэри сүрүнүүр сүбэ тэриллибитэ буолар. Сүбэ сүрүн соругуһун куорат дьонун дойдула-рын кытта ыкса сибээһи олохтууру туруорар. Ол иһингэр куоракка үөрөнөр эдэр ыччакка көмөлөһүү курдук кэскиллээх санаа баар. Халлаан сыһыда-һына күй уһаатаһына аны куорат дьонно Чуралчыга ылаһыттыгы кэлэлэрин күүтэбит...

Куоракка олоһута бы-һыл 50 сыла туолар про-фессор Е. И. Коркина манньык үөрүүлээх, өрө кө-төһүлүүлээх түгэһинэ аан майһнай сылдыһыта. Кийи да, бары саргэһинт дьон-ум да манньык түгэн саа-һанан бара туруон баһа-раллар. Биологическай на-ука кандидата С. Р. Попов манньык түйүлгэлэргэ эдэрдэри эмнэ хайдах эрэ сыһыһаран кытыннарыахха баар этэ дьэн бидатын этэр.

Суруйааччы И. Е. Фе-досеев—Доссо: «Куоракка олоһор чуралчылары бу быраһыһыһык көрсүһүн-нэртээтэ, түмнэ. Чуралчы үгүс эрэй-муһу көрсүбүт улуус эрэһи, аһын улуус-тардааһар кийинтэн үгүс үөрэхтээхтар тахсыһыттар. Онуоха олоххо тарды-һы күүһэ көстөр. Бары үчүгэй туһугар үлэһи-һин»,—дьэн бар дьонун ыһыгарда. Мөһкүрө суох, куоракка үөрэхтээхтэригэр, өйдөөхтөрбүт түмсэн оло-ролор. Кийилэр олоххо тардыһыһылаа алаас-тары дьэки дьинг-чакчы хайыһара буоллар дьэн баһаһан бу бэлэһтэ-һиһин түмүктүүбүт.

Василий
НИКИФОРОВ.

И Э И Э Х С И К К И Т Э Н Э Р Д Э С Т И Н І

ВНИМАНИЕ НАУЧНОУЧЕБНОГО РАБОТНИКА

[illegible]

МАХТАРЫМ БЭЛНЭТЭ БҮӨЛҮӨХТҮН

[illegible][illegible]

Ис сүрэхтэн кыһана...

[illegible][illegible]

Тиражируется тиражом 100 экземпляров. Издательство «Содружество» г. Челябинск, ул. Карла Маркса, 28. Подписана в печать 5. III. 1974 г. (лр. 18.00 м.).